

O FILĂ DIN ISTORIA EVREILOR DIN IAȘI DE LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XVIII-LEA – ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XIX-LEA*

Petronel Zahariuc**

Cuvinte cheie: istoria evreilor, Iași, Moldova

Keywords: history of the Jews, Iași, Moldavia

Prin publicarea colecțiilor de documente: *Izvoare și mărturii referitoare la istoria evreilor*¹, *Documente statistice privitoare la orașul Iași*², *Sămile Vistieriei Moldovei*³ și *Documente privitoare la istoria orașului Iași*⁴, istoria evreilor din Iași în deceniile de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și de la începutul secolului al XIX-lea este mai bine cunoscută. Însă arhivele românești păstrează și alte documente inedite⁵, care ajută la amplificarea cunoștințelor privitoare la istoria evreilor din capitala Moldovei din această vreme. În această filă din istoria evreilor din Iași, public cinci documente⁶, dintre care două, *rectoul* filei, sunt privitoare la stabilirea impozitului (birului) plătit către Vistieria Moldovei de evreii pământeni, iar celelalte trei, *versoul* filei, privesc disputa dintre evreii

---

* Acest articol face parte dintre rezultatele proiectului de cercetare UEFISCDI, PN-III-P4-ID-PCE-2020-1139.

** Universitatea “Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Istorie, b-dul Carol I, nr. 11, e-mail: zahariuc@uaic.ro

¹ L. Benjamin, M. Spielmann, S. Stanciu, *Izvoare și mărturii referitoare la evreii din România*, II/2 (București: Editura Hasefer, 1990); Ladislau Gyémánt, Lya Benjamin (coord.), *Izvoare și mărturii referitoare la evreii din România*, III/1 (București: Editura Hasefer, 1999).

² Ioan Caproșu, Mihai-Răzvan Ungureanu *Documente statistice privitoare la orașul Iași*, I (1755–1820) (Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1997).

³ Ioan Caproșu, *Sămile Vistieriei Moldovei*, I-III (Iași: Editura Demiurg, 2010–2011).

⁴ Ioan Caproșu, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, IX (1791–1795), X (1796–1800) (Iași: Editura Dosoftei, 2007).

⁵ Vezi Shlomo Leibovici-Laiș, “Surse arhivistice pentru istoria evreilor din România,” în Liviu Rotman (coord.), Camelia Crăciun, Ana-Gabriela Vasiliu, eds., *Noi perspective în istoriografia evreilor din România* (București: Editura Hasefer, 2010), 27.

⁶ Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), Achiziții Noi, DCCCXL/1–4. Primele trei documente au pe verso o însemnare, care arată că au trecut, în primele decenii ale secolului XX, pe la “Tribunalul Botoșani”.

pământeni și evreii sudiți în jurul privilegiului deținut de cei dintâi pentru tăierea și vânzarea cărnii *kosher*.

Astfel, la 1 iulie 1796, într-un climat politic intern foarte tulbure, vecin cu răscoala⁷, Alexandru Callimachi, domnul Moldovei, a stabilit ca “brea-sla” evreilor din orașul Iași să plătească Vistieriei un bir (impozit) în valoare de 8.000 de lei, oferindu-i și o scutire pentru 17 cârciumi, unde evreii pământeni vindeau vin și unde aveau câte o “căldărușă” de făcut rachiu. De asemenea, evreii urmau să plătească vamă, pentru marfa importată sau exportată, câte trei lei dintr-o sută de lei, “goștină, desetină și vădrărit”, în măsura în care vor avea animale, albine și vii, precum și două plocioane (daruri) anuale, unul de 110 lei pentru marele cămăraș și unul de 50 de lei pentru marele agă, împreună cu “cotăritul cămărășesc” (“taxă asupra mărfurilor vândute cu cotul domnesc sau prin măsurare după sistemul cotitului”).⁸ Acest hrisov a fost întărit, la 27 noiembrie 1799, de Constantin vodă Ipsilanti, fără modificări și doar cu o precizare suplimentară (“rachiu de drojdii”). La 26 noiembrie 1799, cu o zi înaintea hrisovului pentru comunitatea evreilor din Iași, Alexandru vodă Callimachi a dat un act asemănător comunității evreiești din Botoșani, care urma să plătească la Vistierie 3.375 lei pe an.⁹

Până acum, din aceste două hrisoave, doar suma birului anual datorat de evreii ieșeni era cunoscută, dintr-un raport al consulului austriac din Iași, Johann Timoni, din 14 iulie 1796, către internunțul imperial de la Istanbul, baronul Peter Philipp Herbert-Rathkeal, unde apare următoarea informație: *La communauté juive de Jassy, pour se soustraire aux contributions individuelles, vient de s'arranger avec le prince de payer pour toute les droits usités la somme de 16 bourses*¹⁰ *par an*.¹¹ Informația a fost obținută de rețeaua de spionaj

⁷ Alexandru Vianu, *Introducere* la Andrei Oțetea, ed., *Documente privind istoria României. Colecția Eudoxiu Hurmuzaki* (serie nouă), I, *Rapoarte consulare ruse (1770–1796)* (București: Editura Academiei Române, 1962), 51–54; Veniamin Ciobanu, *Jurnal ieșean la sfârșit de veac (1775–1800)* (Iași: Editura Junimea, 1980), 158–160.

⁸ Ovid Sachelarie, Nicolae Stoicescu (coord.), *Instituții feudale din Țările Române. Dicționar* (București: Editura Academiei Române, 1988), 126–127.

⁹ M. Schwarzfeld, “Excursiuni critice asupra evreilor din România, de la început până la mijlocul acestui veac,” în Lya Benjamin, ed., *Evreii din România în texte istoriografice. Antologie* (București: Editura Hasefer, 2004), 256 (rezumat dezvoltat, cu nota autorului: “acest hrisov e în păstrarea mea; o copie la Soc. Istorică «I. Barasch»”, 283).

¹⁰ “pungi” (o pungă conținea 500 de lei).

¹¹ N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, I (București, 1902), 75–76, nr. XXXI; Hurmuzaki – Nistor, *Documente privitoare la istoria românilor (Corespondență diplomatică și rapoarte consulare austriece <1782–1797>)*, XIX/1 (București, 1922), 783, nr. DCCX; N. Iorga, *Problema evreiască la Cameră. O interpelare (Note istorice privitoare la evreii din țările noastre)* (Vălenii de Munte, 1910), 43; Benjamin, Spielmann, Stanciu, *Izvoare și mărturii referitoare la evreii din România*, II/2, 436, nr. 303 (traducere după Hurmuzaki – Nistor).

a Consulatului habsburgic¹², care era interesat de îmbunătățirea situației economice atât a evreilor “sudiți” (supuși austrieci sau ruși, scutiți de dări către Vistieria Moldovei), cât și a evreilor pământeni (breasla evreiască), precum și de realizarea concordiei între cele două ramuri ale comunității evreiești din Iași. Cei dintâi vor fi cunoscuți și sub numele de evrei “hrisovuliți”¹³, adică cei care își plăteau darea în temeiul hrisoavelor domnești de mai sus. Pentru evreii sudiți, Consulatul austriac a desfășurat o vie activitate diplomatică¹⁴, pe de o parte pentru a-și păstra dreptul exclusiv de jurisdicție asupra lor, iar pe de altă parte pentru a obține, atât pentru ei, cât și pentru alți negustori (armeni, spre exemplu), un tarif de vamă preferențial, 3%, egal cu acela primit de sudiții ruși.¹⁵

Hrisoavele arată și modul în care breasla evreiască urma să plătească suma anuală de 8.000 de lei: “7.111 lei, 13 bani, banii Vistieriei, și 888 lei, 107 bani răsurile lor, câte cinci parale de leu, și acești 8.000 lei să-i de(a) de doăsprezăci ori într-un an, adică pe fieștecare lună câte 666 lei, 80 bani, însă 592 lei, 70 bani, banii Vistieriei, și 74 lei, 9 bani, răsurile”. Aceste sume, exact cu aceste cifre, se regăsesc în *Condica Vistieriei Moldovei pentru anii 1795–1798*, sub titlul: “Jidovii din târgul Eșii, după așezare ce au prin hrisov a să dea câte 592 lei, 70 bani, pe lună, pe cari iarăși dau răsura câte 5 parale de leu”, plata începând chiar cu luna iulie 1796.¹⁶ De asemenea, sumele corespund, într-o oarecare măsură, cu cele oferite de E. Schwarzfild în urma analizei “privilegiilor” domnești (din păcate fără a le preciza) din secolul al XVIII-lea: “darea varia între 15–17 lei de cap de neguțitor pe an, pe lângă 14–15 parale de lei obișnuita răsura, și se achita mai întâi în unsprezece rate, de câte 1 leu, 67 bani”¹⁷. În 11 luni, pentru ca din strângerea acestei din urmă sume să se ajungă la 8.000 de lei, rezultă că în Iași erau aproximativ 400 de familii de evrei pământeni. Această cifră nu se

¹² Pentru intensă activitate de spionaj a Consulatului austriac, dar și de Consatul rus, vezi Leonid Boicu, *Principatele Române în raporturile politice internaționale (1792–1821)*, ediție îngrijită de Victor Spinei (Iași: Editura Institutul European, 2001), 118; Ciobanu, *Jurnal ieșean*, 111–112.

¹³ N. Iorga, *Istoria evreilor în țările noastre* (București, 1913), 24; Ovid Sachelarie, Nicolae Stoicescu (coord.), *Instituții feudale din Țările Române. Dicționar*, 226.

¹⁴ Hurmuzaki – Nistor, *Documente*, XIX/1, 750–751, nr. DCLXIII (1 septembrie 1795; traducere în Benjamin, Spielmann, Stanciu, *Izvoare și mărturii referitoare la evreii din România*, II/2, 429, nr. 297); Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, II, 513, nr. 63 (26 septembrie 1795).

¹⁵ Harald Heppner, *Austria și Principatele Dunărene (1774–1812). O contribuție la politica Sud-Est Europeană a Habsburgilor* (Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană, 2000), 104–105, 154.

¹⁶ Benjamin, Spielmann, Stanciu, *Izvoare și mărturii referitoare la evreii din România*, II/2, 430, nr. 298.

¹⁷ E. Schwarzfild, “Așezămintele evreilor din Moldova în veacul al XVIII-lea și jumătatea veacului al XIX-lea,” în Benjamin, ed., *Evreii din România în texte istoriografice*, 85.

deosebește foarte mult de numărul de familii evreiești din Iași, 367, cuprins în *Condica liuzilor* din 1803.¹⁸

Pentru că birul de 8.000 de lei, stabilit prin hrisov, era strâns de breasla evreilor din Iași din taxa ("tacsia", gabela) pe carnea kosher, hahambașa, la această vreme Naftuli ben Isac¹⁹, și mai marii comunității au ridicat prețul cărnilor la 4 parale pe oca și au încercat să-i determine și pe evreii sudiți să plătească jumătate din suma birului, amenințându-i chiar cu blestemul.²⁰ Iar toate acestea sunt cuprinse în același raport al consulului austriac, Johann Timoni, trimis ambasadorului austriac de la Istanbul: *Ce qui ayant été confirmé par un chrisovule, elle chargea la viande de toute cette somme, en haussant le prix de 4 paras par ocque; le prejudice est surtout les gens de metier, qui ont besoin de 15 à 20 ocques par semaine. Quoique nos sujets juifs ne soient pas tous d'accord, parce que, pour les boutiquiers, qui ont besoin de très peu de viande, cette difference n'est pas si sensible, ils ont cependant tenté, à mon inçu, de s'accomoder avec la communauté moldave pour la moitié de cette taxe, pour éviter l'excommunications lancée contre tous ceux qui ne s'y conforment pas. Mais, comme elle a rejeté cet accommodement, je fus requis d'y porter remède.*²¹ Ca urmare, la 18 iulie 1796, consulul austriac, Johann Timoni, și cel rus, Ivan Severin, au cerut să fie retras "blestemul pronunțat de rabin asupra tuturor evreilor ce n-ar plăti darea către

¹⁸ Dumitru Ivănescu, "Populația evreiască din orașele și târgurile Moldovei între 1774 și 1832," în Silviu Sanie, Dumitru Vitcu (coord.), *Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae* II (București: Editura Hasefer, 1997), 61; Dumitru Ivănescu, "Evreii din orașul Iași în perioada 1755–1860. Repere demografice," în Dumitru Vitcu, Dumitru Ivănescu, Cătălin Turliuc, eds., *Modernizare și construcție națională în România. Rolul factorului alogen, 1832–1918* (Iași: Editura Junimea, 2002), 78; I. Kara, *Contribuții la istoria evreilor din Iași* (București: Editura Hasefer, 1997), 18. Vezi și Ecaterina Negruți, "Imigrarea evreilor în Moldova la sfârșitul secolului al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea," în Gabriel Bădăraș, ed., *Itinerarii istoriografice. Profesorului Leonid Boicu la împlinirea a 65 de ani* (Iași: Biblioteca Fundației Academice „A. D. Xenopol”, 1996), 387–389; Mihai-Ștefan Ceașu, "Populația evreiască din Bucovina. Statut juridic, evoluție demografică și economico-socială la cumpăna de veacuri (XVIII-XIX)," în Sanie, Vitcu (coord.), *Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae* II, 115–124.

¹⁹ M. Șorar, "Hahambașa," *Revista Cultului Mozaic* XXXIII, nr. 639 (1988): 6; Schwarzfeld, "Așezămintele evreilor din Moldova", 76–79; Mihai-Răzvan Ungureanu, "Dispariția unei instituții: hahambașa (I)," în Sanie, Vitcu (coord.), *Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae* II, 68–107; Mihai-Răzvan Ungureanu, "Dispariția unei instituții: hahambașa (II)," în Sanie, Vitcu (coord.), *Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae* III, (București: Editura Hasefer, 1998), 94–111; Mihai-Răzvan Ungureanu, "Jewish Leadership Institutions in the Romanian Principalities in the Eighteenth and Nineteenth Centuries: the «Starost» and the «Hakhan Bashi»," în Liviu Rotman, Carol Iancu, eds., *The History of the Jews in Romania, II The Nineteenth Century* (Tel Aviv University: The Golstein-Goren Diaspora Research Center, 2005), 11–63.

²⁰ Mihai-Răzvan Ungureanu, "Elite alogene la Iași (secolul XVIII). Considerații asupra dinamicii comunității evreiești," *Arhiva Genealogică* I (VI), 1–2 (1994): 119–120.

²¹ Vezi *infra*, nota 11.

cămară, fie și sudiți austrieci, ruși sau prusieni”.²² Acțiunea a fost încununată de succes, iar baronul Herbert-Rathkeal²³ i-a transmis felicitări, la 12 august 1796, consulului de la Iași: *J'ai vu avec bîne de plaisir, Mr., par votre dernier rapport du 29 juillet, que, de convert avec Mr. de Severin, vous avez réussi à arranger d'une maniere satisfaisante e affaire aussi delicate que l'anathême lancé contre les Juifs étrangers, d'autant que le cas de contraindre par la conscience les sujets imperiux à payer des contributions onéreuses, n'est point prévu dans les traités.*²⁴ Totuși, discuțiile pe această temă au mai continuat, însă la 14 septembrie 1796, Timoni a fost în măsură să-i scrie internunțului că “afacerea” s-a încheiat cu bine, iar evreii sudiți au fost exonerati de participare la plata impozitului: *Je commence par remercier V. Ex. de la bonté qu'elle a eû d'approuver l'arrangement définitif de l'affaire des juifs, qui a reussi à leur satisfaction.*²⁵ Treptat însă, prin intermediul taxei pe carnea kosher, evreii sudiți vor participa la plata birului către Vistieria Moldovei.

Cealaltă față a filei din istoria evreilor ieșeni, legată aici, s-a întâmplat în 1804–1805, în domnia lui Alexandru Moruzi, și privește chestiunea controversată a dreptului de a tăia și a vinde carne *kosher*, pe care îl avea doar breasla evreilor (“jidovii raele”), iar evreii sudiți, austrieci și ruși, încercau să obțină și ei acest drept, de a avea măcelărie (“trunchi” de tăiat carne), iar dacă nu, doreau măcar să reducă prețul cărnii cumpărate de la negustorii ce țineau “scaunele de casăpie” sau să se stabilească pentru ei o “sumă de ocale de carne”. La această vreme, prețul cărnii ajunsese la șase parale pentru o oca, din care patru parale mergeau la plata birului (“tacsia”), iar cu două erau plătiți casapii creștini și evrei. Acum, evreii sudiți au cerut să plătească cu o para mai puțin pentru o oca de carne cumpărată. În urma cercetării pricinii, în prezența “sănior dragomanului a Gheneralului Consulat”, adică a cancelarului Consulatului rusesc (probabil Andrei Pisani)²⁶, marele postelnic și marele agă nu au dat dreptate evreilor sudiți, propunând domnului ca prețul să rămână același, de 6 parale

²² Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, I, 76, nr. XXXI, nota 1: “La 18 iulie, Agenția ceru a se retrage blestemul pronunțat de rabin asupra tuturor evreilor ce n-ar plăti darea către cămară, fie și sudiți austrieci, ruși sau prusieni”.

²³ Pentru activitatea internunțului imperial, baronul Peter Philipp Herbert-Rathkeal, vezi David Do Paço, “A Social History of Trans-Imperial Diplomacy in a Crisis Context: Herbert von Rathkeal's Circles of Belonging in Pera 1779–1802,” *The International History Review* 41, no. 5 (2019): 981–1002.

²⁴ Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, II, 522, nr. 181. În același timp, J. Timoni încerca să-l convingă pe domn să elimine darea fumăritului, pusă și peste casele sudiților austrieci.

²⁵ Ibid., I, 78, nr. XXXV.

²⁶ Andrei Oțetea, ed., *Documente privind istoria României. Colecția Eudoxiu Hurmuzaki* (serie nouă), I, *Rapoarte consulare ruse (1797–1806)* (București: Editura Academiei Române, 1974),

pentru o oca de carne, iar dreptul a avea căsăpii să rămână neschimbat, așa cum se stabilise în vremea domnilor Alexandru Callimachi și Constantin Ipsilanti, și doar pentru împărțirea cărnii “au găsat cu cali într-acestaș chip, adică câtă carni va eși cașâr, toată ace carni să se aducă la căsăpie ci esti la școala lor, și acolo de cătră rânduții căsapi jâdovi și alți doi-trei jâdovi să stei acolo de fați ca să se înpărțască cu bună analoghie fieștecăruia, atât jâdovilor sudiți, cât și raelilor”. Alexandru Moruzi a încuviințat anafora boierilor și a poruncit marelui vistiernic să pregătească o carte domnească de întăritură, pe care a și dat-o la 10 octombrie 1804, hotărând ca numai evreii pământeni să aibă dreptul de a avea “trunchi” de carne și ca păsările, de orice fel, să fie tăiate de hahamul lor, cerându-le evreilor sudiți să cumpere carne de aceste căsăpii și interzicându-le să aibă hahamul lor.

Și în Țara Românească, la 14 martie 1802, Mihai vodă Suțu a emis un hrisov, la cererea breslei evreilor pământeni, prin care taxa (gabela) pentru carnea *kosher*, pe care trebuiau să o plătească toți membrii breslei, a crescut de la o para la două parale, argumentând că era nevoie de bani pentru lefile hahamului²⁷ și dascălului, deoarece “s-au înmulțit și cheltuiala breslilor și nu se ajunge cu acea para a se împlini trebuințele breslii și fiindcă cu toții de obște voesc și primesc a se mai face adaos acestei gabele, care măcar că la alte țări și politii plătesc câte trei parale și mai mult”.²⁸ Având în vedere situația din Moldova, este de la sine înțeles că noul preț al cărnii a fost suportat și de evreii sudiți.

Totodată, prin acest hrisov, din 10 octombrie 1804, este schimbată prevederea din actele lui Alexandru Callimachi și Constantin Ipsilanti, prin care breasla evreilor primise scutire de darea “ajutorinței” pentru vinul vândut în 17 cârciumi din Iași, hotărându-se ca de acum înainte să fie scutite de plata acestei dări 130 de buți cu vin sau 100 de poloboace și 80 de buți. Schimbarea s-a datorat faptului că acele 17 cârciumi din hrisoavele vechi nu erau “statornice”, adică nu aveau o adresă fixă, ci o tot schimbau, iar când venea vremea plății dării “ajutorinței” Agia orașului Iași întâmpina mari dificultăți la stabilirea numărului cârciumilor scutite de plată. Acest hrisov, cel puțin partea privitoare la dreptul

672. În această vreme, la Consulatul austriac în această poziție era Leopold Schilling (Heppner, *Austria și Principatele Dunărene*, 72–75).

²⁷ Și în Moldova, încă din iulie 1791, în vremea ocupației rusești, hahambașa primise dreptul de a lua câte o para din prețul fiecărei ocale de carne *kosher* vândută în târgurile din Moldova (Benjamin, Spielmann, Stanciu, *Izvoare și mărturii referitoare la evreii din România*, II/2, 358, nr. 241; Mihai-Răzvan Ungureanu, “Jewish Leadership Institutions in the Romanian Principalities,” 46–48).

²⁸ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, VIII (București, 1897), 226–227. Vezi și M. A. Halevy, “Comunitățile evreiești din Iași și București până la Zaveră (1821),” în Benjamin, ed., *Evreii din România în texte istoriografice*, p. 450; Paul Cernovodeanu, “Evreii în epoca fanariotă,” *Magazin Istoric* XXXI, nr. 3 (360) (1997): 25.

sau interdicția de a ține cășapii, a fost întărit în 1814 de Scarlat vodă Callimachi și în 1823 de domnul Ioniță Sandu Sturza.²⁹

În iulie-august 1805, evreii sudiți s-au plâns Consulatului rusesc, spunând că prețul cărnii a crescut cu două parale pe oca, iar consulul rus a cerut domnului să cerceteze pricina. În urma judecății, Alexandru Moruzi a hotărât ca prețul să crească cu câte o para la fiecare oca de carne, ajungând la un preț mai scump cu trei parale față de suma cu care cumpărau carne creștinii. Hotărârea a fost justificată de domnie, pe de o parte prin faptul că prețul cărnii a sporit în toată țara, iar pe de altă parte prin costurile mai mari și pierderile pe care le aveau cășapiile (“alegire vitilor de cușir și altele nu puțină păgubire pricinuesc cășapiilor”).

Aceasta este *fila* din Istoria evreilor din Moldova de la sfârșitul secolului al XVIII și începutul secolului al XIX-lea prin care, folosind cele cinci documente inedite și nefolosite în istoriografia românească, aduc câteva completări privitoare la relația dintre comunitatea evreiască (breasla evreilor) din Iași și stat, reflectată în impozitul (“birul”) anual pe care era obligată să-l plătească și în scutirile primite, precum și la relația dintre evreii pământeni și evreii sudiți (supuși străini, austrieci sau ruși), așa cum reiese din disputa pentru plata taxei pe carnea *kosher*.

²⁹ Theodor Codrescu, *Uricariul*, III, ediția a II-a (Iași, 1892), 278–281 (1 februarie 1823).

ANEXE

1. 1796 iulie 1, Iași

Cu mila lui Dumnezeu, noi, Alexandru Ioan Calimah voevod, domn Țerii Moldaviei. Să faci știre cu acest hrisov al domniei mele pentru briasla jidovască din târgul Iașii, carile dând jalobă au arătat că cu birul ce poartă și cu havalelile ce dau nefiind întru o stare, ce mai de multe ori să încarcă piste puțința lor, au venit la scăpăciuni și la ce desăvârșit(ă) sărăcie și stricăciuni, și cu plângire s-au rugat domniei melé ca să fie pusă la o cali darea lor pre puținți cu o ruptoare de sumă hotărâtă, câți bani să dei bir pe an, și cu alti deosăbitori havaleli să nu fie supărați.

După care jalobă a lor, făcându-să cercetate de cătră însumi domnie me și cunoscându-să că chipu dărilor lor ce-au purtat păra acum le biruești puțința, domnie mea n-am voit a-i lăsa să vie la stare următore stricăciunii, ce după cum asupra tuturor ce sînt supt oblăduirea noastră privim cu milă și sîntem ravnitori a-i apăra di celi pisti dreptati și piste puțință dări și în bună statornicire a-i păzi.

Asămine și pentru dănșii, milostivindu-ne domnie me, am socotit că, ca niști oameni ce sînt de un niam, ce nici stare nici deprindirea nu-i înlesnești a da¹ la multe și deosăbite dări și havaleli, precum alți lăcuiitori ai țării, să cade să aibă o deosăbiri cu cari să să înlesniască, adică să poarti numai un bir cuviincios spre mulțămîta Vistieriei și nici la stricăciuni pricinuitoari de căderi să nu vie. Și, iată, într-acest chip s-au pus la rânduială așăzarea birului lor, cu a lor bună priimire, 8.000 lei să de într-un an toată briasla jidovască din târgu Eșii, adică 7.111 lei, 13 bani, banii Vistieriei, și 888 lei, 107 bani răsurile lor, câte cinci parale de leu, și acești 8.000 lei să-i de de doăsprezăci ori într-un an, adică pe fieștecare lună câte 666 lei, 80 bani, însă 592 lei, 70 bani, banii Vistieriei, și 74 lei, 9 bani, răsurile, și fiindcă supt această hotărâtă sumă să cuprindi atât doi agiutorinți, una de iarnă și alta de vară, și șapte ciferturi ce sînt pe an, cum și alti dări și havaleli ce urmiază presti an și li-au săvârșit ori în bani ori în natură, domnie me îi lăsăm numai în darea acestor 8.000 lei, precum s-au arătat mai sus, iar cu altă cu nimică să nu fie supărați cât de puțin, adică la agiutorința de iarnă și de vară, nici pe capitile lor, nici pe dughenile ce vor ave cu orice fel de marfă, nici pe casă, nici pe rachierii, nimică să nu de.

Pe vinul cașir ce vor vinde pe la dughenile și casăle lor, fiind păr la număr de șaptisprezăci cas(e) cu vin² ce au acum, iarăși să nu să supere de banii agiutorinții niciodată, iar pe câte cași³ cu vin vor ave, pisti acesti șaptisprezăci ce au să scutiască, vor plăti și ei ca și alții. Câte o căldăruși ce vor ave în casă de făcut rachi, iarăși să nu fie supărată de ciferturile ce urmiază pe an i⁴ de banii menzilului i de banii carălor și a salahorilor și de unt i de zaherea și de alti orice

dări, de toate să fie în paci și nesupărați, ce numai vama domniască pe marfa ce vor aduci dintr-alti țări sau vor scoati de aicea din țară și vor duce-o piste hotar să plătiască după hotărâre de opștie cât trei lei la suta de lei ca și alții, cum și goștina i desătina și vădrăritul, iarăși vor plăti având bucate de acest feliu după cum plătesc și alții.

La strângirea banilor acestora ce sînt așezați să de pe an să nu aibă a să amesteca nici dumnealui vel agi, nici dumnealui vel cămăraș, ca să-i cei sau să-i zapciiască, ce ei cu starostii și ceașii lor după cislă ce-ș vor faci între dânșii să-i strângă și pe toată luna să-i de la Vistierii g(os)pod⁵ deplin, cu răsurile lor, luând săneturi de samă de la sameșii Vistieriei, precum și toati pricinile ce să vor întâmpla a fi între dânșii pentru madiuoa birului de cătră dumi(sale) vel vist(iernicul) să să cauti și să să îndreptezi, iar alti pricini afară de ale birului ce vor ave între dânșii să să cauti de cătră dumi(sale) vel cămăraș și să să pue la cale, precum s-au urmat și până acum. Asămine și pentru pocloanile ce sînt obicinuite a da pe an, adică una sută zăci lei dumisali vel cămăraș și cincizăci lei dumi(sale) vel agă, cum și cotăritul cămărășăsc, să aibă a da ca pre un venit ci esti a boerilor dumilor sale, neadăogându-să de cum au dat părră acum. Deci dar și ei îndatoriți să fie ca pe toată luna, fără smintială sau arătare de neputință ori de rămășiți, să aibă a da Vistieriei suma de bani arătată mai sus, fără cuvânt de răspunsu, precum prin zapisu lor ci-au dat Vistieriei pre larg să arată.

Drept aceia, după mila ce-am făcut domnie mea cu această briaslă, iată li s-au dat acest al nostru domnesc hrisov, ca să fie știut chipul așazării birului lor, și de cătră nimi mai multă supărare să nu aibă. Pentru care, poruncim domnie me dumi(tale) vel agă i dumi(tale) vel cămăraș, cum și altor zapcii, de cătră nimini să nu să urmeză înpotriva hotărârii hrisovului acestuia al domnii melé.

Poftim dar domnie me și pe alți frați, luminați domni, carei din proniia dumnezăiască vor fi orânduți în urma noastră domni și oblăduitori aceștii țări, să nu strici această așzare și milă ce s-au făcut cu briasla jidovască ca pre un lucru ci esti fără păgubirea Vistieriei și spre a lor statornicie, ce mai vartos să o întăriască pentru a domniilor sale pomenire.

Scrisu-s-au hrisovul acesta la scaonul domniei meli, în orașul Eșii, la Moldavia, întru ce dintăi domnie a noastră, în anul al doilea, 1796 iulie 1.

Ηω Αλεξανδρου Καλιμαχ βωεβωδα⁶ <m. p.>.

Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), Achiziții Noi, DCCCXL/1 (**Fig. 1**). Original, hârtie, cerneală neagră, inițială, intitulăția, cuvinte și litere din text cu cerneală roșie și cu câteva miniaturi, sigiliul domnesc mijlociu, aplicat în cerneală roșie, având în câmp stema Moldovei, iar de jur-împrejur legenda în limba română.

¹ “a da”, scris deasupra rândului.

² “case cu vin”, scris de altă mână, în aceeași vreme, pe loc șters.

³ Cuvânt scris pe loc șters.

⁴ Slavonism: “și”.

⁵ “domnească”.

⁶ “Io Alexandru Calimah voievod”.

2. 1799 noiembrie 27, Iași

Cu mila lui Dumnezeu, noi, Costandin Alexandru Ipsilant voevod, domnu Țării Moldaviei. Să faci știre cu acestu hrisov al domniei mele pentru briasla jidovască din târgul Eșii, care dându jalobă către domnie me au arătat că pentru dare birului lor au așăzare prin hrisovul domniei sale, Alexandru Ioan Calimah voevoda, în care să arată pre larg atât birul, în ce chip să-l plătiască, cum și alte puneri la carele ce li s-au făcut spre înlesnire pitrecerii lor, cu ce rânduială să să urmeză, rugându-să ca și de către domnie mea să li să întăriască.

După care jalobă ce ni-au dat, făcându-să cercetare și adeveridu-ne domnie me din hrisovul domnii sale, Alexandru Ioan Calimah voevoda, ce ni-au arătat, că cu birul ce purta și cu havalele ce da mai înaintea, nefiind într-o stare ce mai de multe ori să încărca piste puțința lor, au venit la scăpăciune și sărăcie, domni me, după cum asupra tuturor ce sint supt oblăduire noastră privim cu milă și sintem râvnitori a-i apăra de celi piste dreptate și piste puțință dări și în bună statornicie a-i păzi, socotindu că, ca niște oameni ce sint de un niam ce nici stare nici deprindere nu-i înlesnești a da la multe și deosăbite dări și havalele, precum alți lăcuitori ai țării, și că să cadi să aibă o deosăbire, nu li-am trecut cu vedere rugăminte, ce milostivindu-ne asupra lor iată prin acest hrisov al domnii meli le întărim așăzare de bir ce au, adică să de opt mii lei într-un an toată briasla jidovască din târgul Eșii, însă șapte mii una sută unsprizăci lei, triisprizăci bani, banii Visteriei, și opt sute optzăci și opt lei, una sută șapte bani, răsurile lor, câte cinci parale de leu, și acești opt mii lei să-i de de doăsprezăci ori într-un an, adică pe fieșticare lună câte șasă sute șasă zăci și șasă lei, optzăci bani, însă cinci sute noăzăci și doi lei șaptezăci bani, banii Visteriei, și șaptezăci și patru lei, noai bani, răsurile, și fiinducă supt această hotărâtă sumă să cuprindi atât doi agiutorință, una de iarnă și alta de vară, și șapte ciferturi ce sint pe an, cum și alte dări și havalele ce urmiazi preste an și li-au săvârșit ori în bani ori în natură, domnie me îi lăsăm numai în darea acestor opt mii lei, precum s-au arătat mai sus, iar cu altă cu nimică să nu fie supărați cât de puțin, adecă la agiutorința de iarnă și de vară, nici pe capetile lor, nici pe dughenile ce vor ave cu orice fel de marfă, nici pe casă, nici pe rachierii, nimică să nu de.

Pe vinul cașir ce vor vinde pe la dughenile și cașale lor, fiind păr la număr de șaptesprizăci cas(e) cu vin ce au acum, iarăși să nu să supere de banii

agiutorințai niciodată, iar pe câte casă cu vin vor ave, pisti acesti șaptesprizăci ce au să scutiască, vor plăti și ei ca și alțai. Câte o căldăruși ce vor ave în casă de făcut rachiu de drojdii, iarăși să nu fie supărată de ciferturile ce urmiază pe an i¹ de banii menzălului i de banii carălor și a salahorilor și de unt i de zahire și de alte orice dări, de toate să fie în paci și nesupărat, ce numai vama domniască pe marfa ce vor aduci dintr-alti țări sau vor scoate de aice din țară și vor duce-o piste hotar să plătiască după hotărâre de obștie cât trei lei la suta de lei ca și alțai, cum și goștina i desătina și vădrărit, iarăși vor plăti având bucate de acest feliu după cum plătesc și alțai.

La strângirea banilor acestora ce sint așazați să de pe an să nu aibă a să amesteca nici dumnalui vel agă, nici dumnealui vel cămăraș, ca să-i cei sau să-i zapciiască, ce ei cu starostii și ceașii lor după cisla ce-ș vor faci între dânșii să-i strângă și pe toată luna să-i de la Visteriia g(os)pod² deplin, cu răsurile lor, luând sineturi de samă de la sameșul Visteriei, precum și toate pricinile ci să vor întâmpla a fi între dânșii pentru madeaoa birului de cătră dumnalui vel vist(iernicul) să să caute și să să îndreptează, iar alte pricini afară de ale birului ce vor ave între dânșii să să caute de cătră dumnalui vel cămăraș și să să pue la cale, precum s-au urmat și păra acum. Asămine și pentru pocloanile ce sînt obicinuite a da pe an, adică una sută zăci lei dumisale vel cămăraș și cincizăci lei dumi(sale) vel agă, cum și cotăritul cămărășasc, să aibă a da ca pre un venit ci esti a boerilor dumilor sale, neadăogându-să de cum au dat păra acum. Deci dar și ei îndatoriți să fie ca pe toată luna, fără smintială sau arătare de neputință ori de rămășiță, să aibă a da Vistieriei suma de bani arătată mai sus, fără cuvânt de răspunsu, precum prin zapisu lor ci-au dat în Vistierie pre larg să arată.

Drept aceia, după mila ce-am făcut domnie mea cu această briaslă, iată li s-au dat acest al nostru domnesc hrisov, ca să fie știut chipul așazării birului lor, și de cătră nimine mai multă supărare să nu aibă. Pentru care, poruncim domnie me dumitale vel agă i dumi(tale) vel cămăraș, cum și altor zapcii, de cătră nimine să nu să urmeză înpotriva hotărârei hrisovului acestue al domnii melé.

Poftim dar domnie me și pe alți fraț(i), luminaț(i) domni, carei din proniia dumnezăiască vor fi orânduie în urma noastră domni și oblăduitori aceștii țări, să nu străci această așzare și milă ce s-au făcut cu briasla jidovască din târgul Eșii ca pre un lucru ci este fără păgubire Visteriei și spre a lor statornicie, ce mai vartos să o întăriască pentru a domniilor sale veșnică pomenire.

Scrisu-s-au hrisovul acesta la scaonul domniiei meli, în orașul Eșii, la Moldaviia, întru ce dintăi domnie a noastră, în anul dintăi, la anul 1799 noem-vrie 27.

Ηω Κοστανδιν Ηπισλαντ βωεβωδα <m. p.>.

...³ vel postelnic procitoh⁴ <m. p.>.

S-au trecut la condica Visteriei, Costandin Veisa ot Vistierie <m. p.>.

Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), Achiziții Noi, DCCCXL/2 (**Fig. 2**). Original, hârtie, cerneală neagră, inițiala, intitulăția, cuvinte și litere din text cu cerneală roșie, sigiliul domnesc mijlociu, aplicat în cerneală roșie, având în câmp stema Moldovei și anul “1799”, iar de jur-împrejur legenda în limba română.

¹ Slavonism: “și”.

² “domnească”.

³ Semnătură greu de descifrat.

⁴ “a citit”.

3. 1804 septembrie 8 – octombrie 5, Iași

Noi, Alexandru Costandin Muruzi voevod, cu mila lui Dumnezeu, domn Țării Moldaviei. S-au cetit înaintea domnii mele anaforaoa aceasta și de vreme ce rânduiala vânzării cărnii între jidovii raeli și între sudiți esti mai dinainte pusă la cali și prin carte domnească întărită, cu hotărâre că numai jidovii raeli să ție scaon de cășăpie, iar jidovii sudeți această volnicie să nu aibă, așjidire și pentru prețul cărnii sudeții jidovi neavând alte în scris învoeli, domnie me hotărâm și întărim a să urma întocmai după a anaforalii aceștie cuprindere.

Poroncim și dumitali vel vist(ienice) ca să li să facă și osăbită carte a domnii meli de întăritură.

1804 octombrie 5.

Preînălțate doamne!

După luminată poronca înălțămii tale ce ni s-au dat pentru ca să cercetăm cerire jădovilor sudiți, adică că plătesc mai mult câte o para decât jădovii raeli pe oca de carne ce cumpără și să asupresc la aceasta despre jădovii raeli, adunându-ne la Cămara gospod în doi rânduri, unde fiind de fați și sănior dragomanu a Gheneralului Consulat, s-au adus de fați și pe neguțitorii ce țin casăpiile i¹ pe căsapii jădovi ce priimăsc toată carne cașâr și o împărțasc pe la jădovi și strângu și banii și am cercetat cu mari luare aminte și mai întâi s-au întrebat pe căsapii neguțitori câte cât plătesc acum jădovii oca de carni? Și ni-au încredințat că piste ceia ce dau creștinii pe ocă, jădovii dau mai mult, 6 părăli, din cari 4 parale să dau la tacsăe lor și 2 parale eu căsapii creștini, din care să plătesc și căsapii jădovi, și această rânduială s-au făcut și s-au pus la cali încă din vreme mării sali Calimah voevod, adică ca să plătiască mai mult pentru tacsăe, care această rânduială s-au păzit și să păzăști și până acum.

Întrebându-să și pe jădovii raeli, asămine ni-au încredințat și ei, zicând că nici un spori nu s-au mai făcut acum la cumpărare cărnii cașâr, fără numai o pără ci s-au mai adaogit la toți de opștie pentru prețul cărnii după contractul ci au țiitorii casăpiilor. Au răspunsu și jădovii sudiți, cum că ei au avut învoeli cu jădovii raeli ca să plătiască mai gios cu o pără la tacsăe aceasta, dar nu s-au

văzut de cătră noi ca să aibă niscaiva scrisori de credinți la mâinile lor pentru o învoială ca aceasta cari să fie făcută cu priimire a toatei breslii, fără numai ni-au arătat niști răvași a unilor jâdovi streini și trecători pe aice, care și acele răvașă au dovedit jâdovii raeli că s-au făcut fără știința lor. Piste aceste toate au mai arătat jâdovii raeli și o jalobă ce-au dat cătră înălțame ta mai în trecuta vremi, pentru cari face rugăminte ca să li să dei și de cătră înălțame ta o carte domniască, după cum li s-au dat și în vremi mării sali, Costandin Ipsilant voevod, care carte este trecută și în condicile Visterii.

După a cărora arătari s-au adus și condica Visterii și s-au văzut că zice că între alte rândueli ce-i îndatorești pe jâdovi ca să păzască la obiceiurile legii lor, zice și pentru jâdovii sudeți ca ei să nu aibă deosăbit trunchiu, fără numai jâdovii raeli, și de acolo să ei carni, fiind îndatoriți a plăti pe oca de carni precum vor plăti jâdovii raeli. Și făcându-să după rugăminte lor și carte asămine și întocmai precum să arată prin condica Visterii să alătorești pe lângă aceasta anafora ca să se vazi și de cătră înălțame ta și de să va găsi cu cali să se întăriască și cu a înălțamii tale peceti.

Deci după toati aceste cercetări ce-am făcut la pricina aceasta nu li-au mai rămas alt cuvânt de răspunsu jâdovilor sudiți fără numai au arătat pricinuind precum că nu pot să ia îndestulă carni, fiindcă din carne ce esă cașâr nu să îndestuliază nici ei, dar nici raelile jâdovi, cerșind ca ori să li să dei voi să-(\$) i aibă deosăbit a lor trunchiu ori să li să de o hotărâtă somă de ocă carni. Cari această cerire a lor fiind cu totul înapotriva învoelilor lor ce au cu jâdovii raeli și mai vârtos că prin carte mării sali, Costandin Ipsilant voevod, ci să dă breslii să hotărăști ca jâdovii sudiți să nu aibă trunchiu deosăbit. Și iarăși, pentru a li să da somă hotărâtă de carni nici aceasta nu să poati ca după soma cărnii ci să dă de cătră țiitorii căsăpiilor într-alte zile esă mai multă carni cașâr, iar într-alte zile mai puțină, și așa nu să poati a să ști hotărâtă somă.

Pentru aceasta dar pricină nu s-au găsit cu cale cerire lor, ci de cătră noi s-au găsat cu cali într-acestaș chip, adică câtă carni va eși cașâr toată ace carni să se aducă la căsăpie ci esti la școala lor și acolo de cătră rânduiții căsapi jâdovi și alți doi-trei jâdovi să stei acolo de fați ca să se împărțască cu bună analoghie fieștecăruia, atât jâdovilor sudiți, cât și raelilor, iar ce desăvârșită hotărâre rămâne la preînalta înțălepciune a înălțimii tale.

1804 săptemvrie 28.

A înălțimii tale pe plecate slugi, ...² postelnic <m. p.>, ...² <m. p.>.

Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), Achiziții Noi, DCCCXL/3. Original, hârtie, cerneală neagră, sigiliul domnesc mic, octogonal, aplicat în cerneală roșie, având în câmp stema Moldovei și a Țării Românești și anul "1793", iar de jur-împrejur inițialele domnului.

¹ Slavonism: “și”.² Semnătură greu de descifrat.

4. 1804 octombrie 10

Noi, Alexandru Costandin Muruzi voevoda, cu mila lui Dumnezeu, domn Țării Moldaviei. Fiindcă la briasla jidovască din orașul Iașii prin jaloba ce-au dat către domnie mea au arătat cum că osăbit de hrisoavile gospod ce au pentru dare birului, în ce chip să se urmeză au avut carte gospod și pentru alte rândueli ale legii lor și pentru obiceiurile și cislele ce au între dâșșii poroncitoare ca la toate celi ce vor găsi cu cale și cu dreptate hahambaș și cei mai fruntași să dea cu toții ascultare, pentru că unii dintr-înșii, iubitori de tulburare fiind și nepriimitori de a urma la celi ce rânduiala îi îndatorești, stau împotriva sfaturilor celor de folos și nu numai că ei¹ în di ei își pricinuesc la multe stricăciuni dar dau împiedecare și la adunare birului Visteriei ce sint datori a-l da, cari din întâmplare răsăpindu-să ace carte o au prăpădit, și fiindcă carte iaste trecută în condica Visteriei au făcut rugămintă ca să li să dea și de la domnie mea o asămine carte gospod.

După care jalobă ce-au dat, făcându-să cercetare și adevărindu-ne domnie mea din condica Visteriei că osăbit din hrisoavele gospod ce li s-au dat mai înainte pentru așezare birului au avut și carte gospod de domnie sa Costandin Alexandru Ipsilant voevod, din let 1800 martie 6, hotărând și poruncind tuturor jidovilor de aice din orașul Iașii ca la rânduelile celi după lege lor obiceiuri și cisle ce să vor faci între dâșșii, cum și la prețul cărnii ce vor tăia pentru dâșșii după povățuire lui hahambaș și a celor mai aleși să aibă cu toții a urma dându-le supunere și ascultare, căci carile să va arăta împotrivor și nu va da ascultare la celi ce adunare lor va găsi cu cale, va fi supus căzutii pedepsi, cum și jidovii sudiți iarăși să nu fie volnici nici cu un chip a ține trunchiu ca să tai carni și să vândă pentru dâșșii, ce numai jidovii păminteni să aibă trunchiu la cari să tai și să vândă carne, și jidovii sudiți carne ce le va trebui să o cumpere de la jidovii căsapi păminteni, cu prețul ce vor cumpăra și ceialalți jidovi din oraș, cum și pasirile ce vor avea de tăet, orice feliu, iarăși hahamul jidovilor păminteni să le taie, iar jidovii sudiți să nu fie volnici nici cu un chip a avea deosăbit haham.

Cum și pentru vinul ce au să scutiască la slujba agiutorinții să arată tot prin aceiași carte într-acest chip: că măcar că prin hrisovul ce s-au dat breslii jidovilor pentru așezare birului să hotărâști ca la vreme agiutorinții să scutiască numai șaptsprăzăci crășme, dar fiindcă ei¹ nu au crășme statornice, ce în toți anii să prifacu schimbându-să de la o crășmă la alta, din care nestatornicie la vreme agiutorinții să supăra și Agiia, și ei¹ încă trăgea supărare, pentru ca să lipsască pricinile au găsit cu cale ca să scutiască la agiutorință una sută și triizăci

buți cu vin ce vor avea prin crășmele lor, însă de nu vor avea tot vinul acesta în buți, ce va fi în poloboaci, atunci cincizăci buți să socotiască în poloboaci, câte două poloboaci drept o bute, și optzăci să fie buți, adică una sută poloboaci i optzăci buți, iar nu mai mult, și pe acești vasă cu vin să nu fie supărați cu dare de un ban măcar pentru agiutorință, iar când diînpotrivă de nu vor avea deplin soma acestor vasă cu vin prin crășme drepte a lor să nu poată a numi nici cu un chip vin strein a altora supt numile lor spre împlinire somii vasălor ca să le scutiască.

Și după jaloba ce-au dat și rugămintele ce-au făcut, socotindu-să și de cătră domnie mea că iasti cu cale a să păzi această orânduială, s-au dat și de la domnie mea această carte la mâna lui hahambaș, prin care hotărâm și poroncim voaî tuturor jidovilor din Iași ca la rânduelile celi după lege voastră obiceiuri și cisle ce să vor face între voi cum și la prețul cărnii ce tăeți pentru voi după povățuire lui hahambaș și a celor mai aleși să aveți cu toții a urma, dându-le supunere și ascultare, căci carile să va arăta înpotrivitor și nu va da ascultare la celi ce adunare voastră va găsi cu cale va fi supus căzutii pedepsi.

Așijdere și jidovii sudiți să nu fie volnici nici cu un chip a ține trunchiu ca să tai carne și să vândă pentru dânșii, ce numai jidovii pămînteni să aibă trunchiu la care să tai și să vândă carne, și jidovii sudiți, carne ce le va trebui să o cumpere de la jidovii căsapi pămînteni cu prețul ce vor cumpăra și ceialalți jidovi din oraș, cum și paserile ce vor avea de tăet, orice feliu, iarăși hahamul jidovilor pămînteni să le taie, iar jidovii sudiți să nu fie volnici nici cu un chip a avea deosăbit haham, cum și la vreme agiutorinții hotărâm pentru vinul lor ca să se urmezi întocmai după cum mai sus se arată prin carte pomenitului mai sus domnu, Costandin Alexandru Ipsilant voevod, adică să scutiască una sută poloboaci și optzăci buți cu vin, iar nu mai mult, pe cari vasă cu vin să nu fie supărați cu dare de un ban măcar pentru agiutorință, iar de nu vor avea deplin soma acestor vasă cu vin prin crășme driaptă a lor să nu poată a numi nici cu un chip vin strein a altora supt numile lor spre împlinire somii vasălor ca să le scutiască, căci aflându-să că au urmat un chip de vicleșug ca acesta, atunci li să va strica cu totul așezare și mila ce au.

Drept aceia dar, poroncim domnie mea ca după cum mai sus prin carte aceasta să hotărâști, asămine și întocmai să se urmezi de cătră toți.

1804 octombrie 10.

Vel vistiernic.

S-au trecut la condica Visteriei, Costandin Veisa <m. p.>.

Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), Achiziții Noi, DCCCXL/4. Original, hârtie, cerneală neagră, sigiliul domnesc mic, octogonal, aplicat în cerneală roșie,

având în câmp stema Moldovei și a Țării Românești și anul “1793”, iar de jur-împrejur inițialele domnului.

¹ Scris: éi.

5. 1805 iulie 18-august 4

Noi, Alexandru Costandin Muruzi voevoda, cu mila lui Dumnezeu, domn Țării Moldaviei. După cum toți ceialanți jidovi raeli ce să află lăcuind aice în oraș plătesc carne, așijdere și jidovii sudeți s-au socotit cu cuviință ca să o plătiască adecă tot cu acest preț.

1805 av(gust) 4.

Procit vtori logofăt².

Preaînălțate doamne!

După jaloaba ce-au dat cătră cinstit dumnealui ghenereal consulul rosesca supuși rosești, jidovi de aice din Eși, cu arătare că piste prețul cu care au cumpărat mai înainte oca de carne acum li s-ar fi mai sporit câte 2 parale mai mult, făcând rugămintă să nu fie asupriți a plăti piste cât au plătit mai înainte, adecă cu o para mai scumpu decât se vindia la creștini, am intrat în cercetare, fiind fațe și dumnealui dragomanul din parte cinstit(ului) Ghenereal Consulul rosescu, și ni-am încredințat că adivărat înainte plătia câte doi parale la toată oca mai scumpu decât creștinii (iar nu câte una după cum arată ei), dar fiindcă acum la toți de obștie s-au sporit prețurile cărnii, am socotit că cu cuviințe este a fi supuși și ei a plăti prețul ce arată că li se ceri, adecă câte una para mai mult la fieștecă oca, care se fac trii parale să plătiască mai scumpu decât creștinii, după cum plătesc cielanți, jidovii raeli, fără împotrăvire, care la aceasta nici însuși ei n-au tăgăduit, mai ales că cu obiceiul legii lor și alegire vitilor de cușir și altele nu puțină păgubire pricinuesc căsăpiilor.

Și fiind că ei cu hotărâre aceasta nu se mulțănescu, înștiințăm pe înălțime ta. 1805 iulie 18.

A înălțimii tale plecati slugi, Alexandru Ianculeu vornic <m. p.>, ...¹.

Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), Achiziții Noi, DCCCXL/5 (**Fig. 3/1, 3/2**). Original, hârtie, cerneală neagră, sigiliul domnesc mic, octogonal, aplicat în cerneală roșie, având în câmp stema Moldovei și a Țării Românești și anul “1793”, iar de jur-împrejur inițialele domnului. Mulțumesc și pe această cale kolei Loredana Dascăl prin intermediul căreia am obținut o fotografie a acestui document.

¹ “A citit al doilea logofăt”.

² Urmează două semnături în limba greacă.

THE JEWS' HISTORY IN IAȘI AT THE END OF THE
18TH – BEGINNING OF THE 19TH CENTURY

Abstract

The history of Jews in Moldavia during the 18th century and the first two decades of the 19th one is a major researching subject in writing the general history of the country, in the absence of which we couldn't understand the Romanian society modernizing. Even if many studies were written and many tomes of papers were published, aspects less analyzed and unpublished documents still exist. The present article brings some completions regarding both the relation between the Jewish community (Jewish Guild) Iași and statal authority, as reflected in the annual tax the community had to pay and the exemption they were given, and to relation between native Jews and the Sudit Jews (Austrian or Russian foreign subjects), as revealed by the dispute concernig tax on *kosher* meat.